

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Dostop do vode: odpravljanje vodne revščine in njen vpliv na socialno politiko**(mnenje na lastno pobudo)**

(2023/C 349/10)

Poročevalca: **Kinga JOÓ in Carlos Manuel TRINDADE**

Sklep plenarne skupščine	25. 1. 2023
Pravna podlaga	člen 52(2) Poslovnika mnenje na lastno pobudo
Pristojnost	strokovna skupina za zaposlovanje, socialne zadeve in državljanstvo
Datum sprejetja na seji strokovne skupine	21. 6. 2023
Datum sprejetja na plenarnem zasedanju	13. 7. 2023
Plenarno zasedanje št.	580
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	171/19/22

1. Sklepi in priporočila

1.1 EESO v celoti podpira resolucije Združenih narodov, ki potrjujejo, da je voda temeljna človekova pravica⁽¹⁾ in ključnega pomena za polno uresničevanje pravice do življenja ter vseh človekovih pravic⁽²⁾. Cilj trajnostnega razvoja ZN št. 6 in načelo 20 evropskega stebra socialnih pravic Evropske unije določata splošna načela pravice dostopa do vode. Glede na podnebne spremembe vodna revščina postaja vse pomembnejša in potrebne so politike za boj proti njej. Pomanjkanje vode bolj prizadene ranljivo prebivalstvo.

1.2 EESO poziva Evropsko komisijo in države članice, naj za vse politike na področju vode uporabljajo pristop, ki temelji na človekovih pravicah, in naj obravnavajo vodno revščino, kar bo tudi v skladu z evropskim stebrom socialnih pravic. Storitve oskrbe z vodo in sanitarne storitve bi morale biti trajnostne, pravične, učinkovite, visokokakovostne in cenovno dostopne za vse, posebno pozornost pa je treba namenjati ranljivim družbenim skupinam.

1.3 EESO meni, da bi bilo treba splošni dostop prebivalstva do pitne vode in visokokakovostnih sanitarnih storitev po poštenih cenah obravnavati kot javno dobrino, in ne le kot blago, zato ga ne bi smeli upravljati po pravilih enotnega trga.

1.4 EESO poziva Komisijo, naj spodbuja skupni pristop k razumevanju vodne revščine na ravni EU in naj pripravi celovito opredelitev tega pojma, ki bo omogočala njegovo konkretno in skupno razumevanje⁽³⁾ in v okviru katere bo lahko vsaka država članica razvila svojo opredelitev glede na lastne okoliščine, usklajeno z evropsko.

⁽¹⁾ <https://www.ohchr.org/en/water-and-sanitation>

⁽²⁾ <https://digitallibrary.un.org/record/687002>

⁽³⁾ Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Boj proti energijski revščini in odpornost EU: izzivi z gospodarskega in socialnega vidika (raziskovalno mnenje na zaprosilo češkega predsedstva) (UL C 486, 21.12.2022, str. 88).

1.5 EESO poziva Komisijo, naj pripravi skupne smernice za spremljanje dostopa do kakovostnih in cenovno sprejemljivih storitev oskrbe z vodo in sanitarnih storitev⁽⁴⁾, pa tudi s tem povezanih prostorskih in socialnih razlik ter razlik med spoloma v državah članicah in na ravni EU. Poleg tega naj evidentira trenutno stanje in redno spremlja razvoj. Podatki bi morali biti zanesljivi, veljavni in javno dostopni. To je potrebno tudi zaradi skladnosti s členom 16(a) Direktive (EU) 2020/2184 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 16. decembra 2020 o kakovosti vode, namenjene za prehrano ljudi⁽⁵⁾ (v nadaljevanju: direktiva o pitni vodi). EESO pričakuje, da bo predlog Evropske komisije o prenovitvi direktive o čiščenju komunalnih odpadnih voda⁽⁶⁾, ki vsebuje nov člen 19 o dostopu do sanitarne oskrbe, sprejet.

1.6 EESO predlaga Komisiji, naj med prihodnjim pregledom direktive o pitni vodi predvidi jamstvo za splošni dostop do storitev oskrbe z vodo in sanitarnih storitev, kot je določeno v cilju trajnostnega razvoja ZN št. 6. Poleg tega ji priporoča, naj sprejme splošne smernice za določanje cen vode in sanitarne oskrbe, v okviru katerih bo lahko vsaka država članica razvila svoj pravni okvir glede na lastne okoliščine. Smernice bi morale spoštovati človekovo pravico do vode in načelo, da se stanje ne sme slabšati, podobno kot to priporočajo Združeni narodi v zvezi s človekovimi pravicami ter dostopom do pitne vode in sanitarne oskrbe.

1.7 EESO poudarja, da plačevanje storitev oskrbe z vodo in sanitarnih storitev ne bi smelo ogroziti izpolnjevanja drugih socialnih potreb. Zato poziva Komisijo, naj pripravi pregled ukrepov za cenovno dostopnost, ki se uporabljajo v vseh državah članicah, zlasti z vidika ranljivih potrošnikov. Na podlagi tega pregleda naj oblikuje skupne smernice, v skladu s katerimi bodo države članice opredelile gospodinjstva s težavami s cenovno dostopnostjo, predvsem ranljive potrošnike, ter ukrepe za odpravo teh težav. Smernice bi morale zagotoviti, da noben uporabnik, ki se znajde v negotovi situaciji, ne bo ostal brez oskrbe z vodo⁽⁷⁾. Pri takšnih ukrepih bi bilo treba celostno upoštevati situacijo prizadetih gospodinjstev in okoliščinam prilagojeno uporabljati instrumente socialne politike, ukrepe stanovanjske politike ter posebne ukrepe, povezane s storitvami oskrbe z vodo in sanitarnimi storitvami. Financiranje takih ukrepov bi moralo temeljiti na načelu solidarnosti; poleg javnega bi bilo treba preučiti tudi inovativne oblike financiranja, npr. namenska sredstva, ki bi se upoštevala v računih za vodo.

1.8 EESO priporoča, naj EU sprejme in okrepi regulativne okvire za koncesijske pogodbe za vodo, da bi z njo upravljali kot z javno dobrino in ne kot z blagom, s katerim se lahko trguje. Takšni regulativni okviri bi morali:

- (a) upoštevati varstvo človekovih pravic in
- (b) spodbujati trajnostnost vodnih ekosistemov;
- (c) vzpostaviti in izvajati bi jih bilo treba pregledno z udeležbo javnosti;
- (d) okvir koncesijskih pravic bi morali razširiti na javne ustanove, da bi te ponovno pridobile pravice do rabe vode v zameno za pravično nadomestilo in bi te pravice v krizah zaradi suše lahko prenesle na uporabnike v stiski.

1.9 EESO ugotavlja, da obstaja bistvena razlika med javnim in zasebnim upravljanjem voda ter da imata oba načina svoje prednosti in pomanjkljivosti. Pri zasebnem upravljanju je v ospredju dobiček, zato je morda težko izpolniti temeljno zahtevo glede univerzalnosti storitve, ki naj bi bila zagotovljena vsem prebivalcem. EESO meni, da je mogoče z javnim upravljanjem voda bolje zagotoviti splošni dostop do vode in kanalizacijskih sistemov po poštenih ceni in z ustreznimi standardi kakovosti, kar velja tudi za obnove in varstvo ekosistemov.

⁽⁴⁾ Za dopolnitev spremljanja iz direktive o pitni vodi (Direktiva (EU) 2020/2184).

⁽⁵⁾ UL L 435, 23.12.2020, str. 1. Države članice [...] „ugotovijo, katere osebe nimajo dostopa ali imajo omejen dostop do vode, namenjene za prehrano ljudi, vključno z ranljivimi in marginaliziranimi skupinami, ter navedejo razloge za tako pomanjkanje dostopa“; <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020L2184>.

⁽⁶⁾ Predlog direktive Evropskega parlamenta in Sveta o čiščenju komunalnih odpadnih voda (COM(2022) 541 final, 2022/0345 (COD)),

⁽⁷⁾ Glej tudi: <https://www.aquapublica.eu/article/news/access-water-and-sanitation-must-be-priority-commission-action-plan-implementation-pillar>.

1.10 EESO meni, da bi morale EU in vse države članice sprejeti okoljsko vizijo in oblikovati programe za financiranje distributerjev vode, da bi zmanjšale uhajanje in izgube vode, ki spadajo med največje težave pri upravljanju vodnih virov. Komisijo in države članice poziva, naj preučijo in podprejo nove in inovativne tehnične rešitve za odpravo pomanjkanja vode, na primer večjo uporabo sive in očiščene odpadne vode ter decentralizirane, majhne čistilne naprave za odpadne vode.

1.11 EESO Komisijo in države članice poleg tega poziva, naj zagotovijo javno financiranje za razvoj infrastrukture, pri čemer naj posebno pozornost namenijo lastnikom nepremičnin s skromnimi sredstvi ter socialno prikrajšanim mestnim in podeželskim soseskam z dolgoročnimi potrebami po prenovi infrastrukture. Razmisliti bi bilo treba o razvoju vodne in sanitarne infrastrukture v okviru vala prenove ter tudi pri prostorskem načrtovanju upoštevati, da morajo biti oskrba z vodo in sanitarne storitve okoljsko, ekonomsko in družbeno trajnostne.

1.12 EESO za vsako od povodij v EU priporoča sprejetje političnega in tehničnega okvira upravljanja ter sodelovanje civilne družbe (glej točki 6.4 in 6.5), pri čemer je treba skrbno upoštevati, da je v Evropi mnogo povodij, ki se raztezajo čez več držav članic. Predlaga, naj Komisija oceni uspešnost upravljanja povodij ter uvede politične, tehnične in participativne mehanizme za izboljšanje. Ustanoviti bi morala „svet za povodja“, v katerem bi bili zastopani vsi deležniki in bi pomagal organu, pristojnemu za povodja, ter v čezmejnih sporih deloval kot posrednik.

1.13 EESO priporoča Komisiji, naj:

- kmetijske in industrijske projekte, pri katerih se porabi zelo veliko vode, uredi z vidika okoljskih in socialnih problemov, ki se pojavijo pozneje, ter v nekaterih primerih predvidi fazo postopnega opuščanja takih projektov. Pri tem naj poišče rešitve za vpletena podjetja, delavce in območja ter dodeli sredstva, potrebna za uravnoteženo rešitev;
- pripravi zakonodajo za zagotovitev minimalnega pretoka v morje, ter
- zagotovi, da bo EU sprejela načrte za izredne razmere, v katerih bo imel dostop do vode za prehrano ljudi v krizi zaradi pomanjkanja vode prednost.

1.14 EESO predlaga, da EU oblikuje politike za varstvo potrošnikov, s katerimi bodo imeli vsi ljudje dostop do varne pitne vode po pošteni ceni in do ustreznih kanalizacijskih sistemov. Te politike bi morale vključevati sodelovanje različnih deležnikov (potrošnikov, delavcev, podjetij) v posvetovalnih organih.

1.15 EESO poziva Komisijo in države članice, naj sprejmejo ukrepe za izboljšanje ozaveščenosti prebivalcev EU o vrednosti vode ter pomenu dostopa do vode in sanitarne oskrbe za vse. Potencial komuniciranja in izobraževanja za ozaveščanje bi bilo treba izkoristiti za spodbujanje bolj trajnostne uporabe storitev oskrbe z vodo in sanitarnih storitev⁽⁸⁾. Kot ključne akterje za trajnostno uporabo teh storitev v prihodnosti bi bilo treba obravnavati otroke in mlade, vendar je treba ozaveščati vse starostne skupine. V primeru gospodinjstev, ki živijo v vodni revščini, bi bilo treba ozaveščanje vključiti med druge ukrepe za izboljšanje njihovega dostopa do kakovostnih in cenovno sprejemljivih storitev oskrbe z vodo in sanitarnih storitev.

1.16 EESO poudarja, da bi bilo treba vodne politike EU in držav članic dopolniti s sistematičnimi raziskavami zahtev za osebe v tem sektorju, vključno s potrebnimi kvalifikacijami, razvojem delovne sile ter zdravjem in varnostjo pri delu. Raziskave bi bilo treba opraviti skupaj s socialnimi partnerji v sektorju.

⁽⁸⁾ To je bilo med drugim poudarjeno v sporočilih in priporočilih politike z vrha o vodi v Budimpešti leta 2016, https://www.budapestwatersummit.hu/hu/Vilagtalalkozo/Letoltheto_dokumentumok, in pozivu iz Budimpešte z vrha o vodi leta 2019, https://www.budapestwatersummit.hu/en/Summit/Budapest_Appeal.

2. Uvod in tema mnenja

2.1 Voda je temeljnega pomena za vse vidike življenja. Je tudi ključni del trajnostnega razvoja in bistvena za mir v naši civilizaciji. Podnebne spremembe so že zaostrile težave, povezane z vodo, v prihodnosti pa bodo njihove posledice še večje. Nezadostna oskrba s sladko vodo postaja vse večji problem za človeštvo, zlasti ranljive skupine.

2.2 Leta 2010 ⁽⁹⁾ je Generalna skupščina ZN izrecno priznala človekovo pravico do vode in sanitarne oskrbe, kar je bilo potrjeno še na konferenci ⁽¹⁰⁾ ZN o vodi leta 2023. Združeni narodi tudi priznavajo, da so čista pitna voda in sanitarne storitve bistvene za uresničevanje vseh človekovih pravic. Med 17 mednarodno dogovorjenimi cilji trajnostnega razvoja ZN je z vodo povezan cilj št. 6, ki določa, da je treba vsem zagotoviti dostop do vode in sanitarne oskrbe ter poskrbeti za trajnostno gospodarjenje z vodnimi viri. Poleg teh svetovnih zavez načelo 20 evropskega stebra socialnih pravic določa, da ima vsakdo „pravico dostopa do kakovostnih osnovnih storitev, vključno z vodo, higieno [...]“.

2.3 EU je vzpostavila obsežen pravni okvir in okvir upravljanja za trajnostno ravnanje z vodnimi viri in je že dosegla napredek pri njunem izvajanju ⁽¹¹⁾. ⁽¹²⁾, EESO se je v prejšnjih mnenjih zavzel za to, da se izzivi na področju vode povežejo z ukrepi za boj proti revščini in s ciljem, da je treba revščino izkoreniniti ⁽¹³⁾, da se oskrba z vodo in sanitarna oskrba spodbujata kot bistveni javni storitvi za vse ⁽¹⁴⁾ ter da se ranljivim osebam in ljudem na odročnih in prikrajšanih ali obrobnih podeželskih območjih olajša dostop do pitne vode ⁽¹⁵⁾.

2.4 EESO v tem mnenju na lastno pobudo opozarja na sedanje izzive v zvezi z dostopom do čiste vode in sanitarne oskrbe. Preučuje tudi ukrepe, ki jih je treba sprejeti na evropski, nacionalni in lokalni ravni, ter vlogo organizirane civilne družbe pri odpravljanju vodne revščine in njenih posledic, zlasti za najbolj ranljive ljudi. Poleg tega preučuje načine za ublažitev socialnih, političnih in ekonomskih posledic vodne revščine ter njenega vpliva na zdravje ljudi.

2.5 Vodna revščina je prisotna v EU, čeprav so razmere v svetovnem merilu razmeroma ugodne. Vodno revščino lahko opišemo kot pomanjkljiv dostop do kakovostne in cenovno sprejemljive vode in sanitarne oskrbe, s čimer se vsakodnevno srečuje več milijonov državljanov EU. Z drugimi besedami, več milijonom Evropejcev se odreka pravica do cenovno sprejemljive in kakovostne vode ter sanitarne oskrbe.

2.6 Vodna revščina ima daljnosežne socialne, ekonomske in okoljske posledice, vključno z zdravstvenimi tveganji posameznika in skupnosti, manjšo zaposljivostjo, poslabšanjem lokalnega gospodarstva, socialno izključenostjo, onesnaževanjem okolja, gibanjem/migracijo prebivalstva in politično nestabilnostjo. Te posledice so zelo nesorazmerne z deležem gospodinjstev pri porabi vode in odpadni vodi v primerjavi z industrijo in kmetijstvom. To dokazuje tudi prva uspešna evropska državljanska pobuda, ki je obravnavala dostop do vode in sanitarne oskrbe ter je vsebovala zahtevo, da se te storitve zagotovijo vsem v EU, da imajo človekove pravice pri oskrbi z vodo prednost pred tržnimi interesi ter da EU okrepi prizadevanja za splošni dostop do vode in sanitarne oskrbe ⁽¹⁶⁾. Boj proti vodni revščini je nujen za uresničitev političnih prednostnih nalog Evropske komisije, zlasti v zvezi z zelenim dogovorom in obljubo, da nihče ne bo zapostavljen.

2.7 Direktiva o pitni vodi države članice zavezuje k sprejetju vseh ukrepov, ki so potrebni za to, da bi ranljive in marginalizirane skupine imele dostop do pitne vode. Ne priznava pa univerzalne pravice dostopa do varne pitne vode in sanitarne oskrbe, ki je vključena v cilje trajnostnega razvoja. EESO poziva Evropsko komisijo, naj takšno priznanje upošteva pri naslednji reviziji direktive o pitni vodi.

⁽⁹⁾ Resolucija 64/292: *The human right to water and sanitation* (Človekova pravica do vode in sanitarnih storitev) (2010), https://www.un.org/waterforlifedecade/human_right_to_water.shtml.

⁽¹⁰⁾ https://sdgs.un.org/sites/default/files/2023-03/Closing%20press%20release_waterconference_FINAL_24Mar.pdf

⁽¹¹⁾ Prenovitev direktive o pitni vodi (2018).

⁽¹²⁾ Predlog za revizijo direktive o čiščenju komunalnih odpadnih voda (2022).

⁽¹³⁾ Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o vključitvi vodne politike v druge evropske politike (raziskovalno mnenje na zaprosilo madžarskega predsedstva) (UL C 248, 25.8.2011, str. 43).

⁽¹⁴⁾ Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o sporočilu Komisije o evropski državljanski pobudi „Voda in komunalna ureditev sta človekova pravica! Voda je javna dobrina in ne blago!“ (COM(2014) 177 final) (mnenje na lastno pobudo) (UL C 12, 15.1.2015, str. 33).

⁽¹⁵⁾ Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Predlog direktive Evropskega parlamenta in Sveta o kakovosti vode, namenjene za prehrano ljudi (prenovitev) (COM(2017) 753 final – 2017/0332(COD)) (UL C 367, 10.10.2018, str. 107).

⁽¹⁶⁾ <https://right2water.eu/>

2.8 EESO z obžalovanjem ugotavlja, da so razpoložljivi podatki omejeni in razdrobljeni, zaradi česar si je težko ustvariti celovit pregled nad obsegom in značilnostmi tega pojava.

3. Dostop do kakovostne vode in sanitarne oskrbe

3.1 V EU 2,2 % prebivalstva, kar je približno 9,8 milijona ljudi, ne uporablja varne pitne vode iz kakovostnega vira, ki bi bil dostopen v njihovem prebivališču ⁽¹⁷⁾. Dodatna 2 % prebivalstva, tj. približno 9,4 milijona ljudi, ima le zunaj svojega prebivališča dostop do osnovne oskrbe s pitno vodo ⁽¹⁸⁾, približno 450 000 ljudi, ki prebivajo v EU ⁽¹⁹⁾, pa nima dostopa niti do te oskrbe. Poleg tega 6,7 milijona ljudi v EU, kar je 1,5 % prebivalstva, živi brez sanitarnih prostorov, tj. v gospodinjstvu brez kopalnice, prhe ali notranjega stranišča na splakanje, 84,5 milijona ljudi, tj. 19 % prebivalstva, pa nima niti sekundarnega čiščenja odpadnih voda ⁽²⁰⁾.

3.2 Vodna revščina prizadene zlasti ranljive posameznike in gospodinjstva.

- Za revna gospodinjstva je več kot trikrat verjetneje, da nimajo sanitarnih prostorov ⁽²¹⁾.
- Pomanjkljiv dostop do vode, sanitarne oskrbe in higiene (*angl.* WASH) na več načinov nesorazmerno bolj vpliva na ženske, na primer zaradi njihove neenake vloge pri gospodinjstvih opravilih in zaradi težav, povezanih s skrbjo za menstrualno higieno.
- Otroci so nesorazmerno močno prizadeti, saj so bolj izpostavljeni posledicam slabe higiene.
- Invalidi ali osebe s posebnimi potrebami so prav tako čedalje bolj izpostavljeni posledicam vodne revščine.
- Pomanjkljiv dostop do vode, sanitarne oskrbe in higiene močno prizadene brezdomce, zlasti tiste, ki spijo na prostem, zaradi njihove skrajne stanovanjske revščine.
- Pomanjkljivemu dostopu do varne in cenovno sprejemljive pitne vode ter sanitarne oskrbe so močno izpostavljeni tudi Romi, največja etnična manjšina v Evropi; vsak tretji Rom živi v prebivališču brez vode iz vodovoda ⁽²²⁾, notranje stranišče na splakanje ali prho pa jih ima le nekaj več kot polovica ⁽²³⁾. Nekatere marginalizirane skupnosti (Romi so med njimi prekomerno zastopani) nimajo niti osnovne oskrbe s pitno vodo, ker so javne pipe zaprte ⁽²⁴⁾, in živijo na območjih z onesnaženo podtalnico, ki je posledica gospodarskih dejavnosti ⁽²⁵⁾.
- Migranti, zlasti neevidentirani v zasilnih in neformalnih nastanitvah, so lahko še posebej izpostavljeni slabemu dostopu do storitev oskrbe z vodo in sanitarnih storitev.
- Pomanjkljiv dostop do cenovno sprejemljive vode in sanitarne oskrbe lahko vpliva na družinska podjetja ranljivih gospodinjstev ter povzroči socialne in ekonomske probleme.

⁽¹⁷⁾ <https://data.worldbank.org/indicator/SH.H2O.SMDW.ZS?locations=EU>, referenčno leto: 2020. Odstotek ljudi, ki ne uporabljajo pitne vode iz kakovostnega vira, ki bi bil dostopen v njihovem prebivališču in na voljo, kadar ga potrebujejo, ter ni kontaminiran s fekalijami ali prednostnimi kemikalijami. Kakovostni vodni viri so med drugim voda iz vodovoda, vrtine ali cevne vodnjaka, zaščitena izkopena vodnjaka, zaščitena izvira ter pakirana ali dostavljena voda.

⁽¹⁸⁾ <https://data.worldbank.org/indicator/SH.H2O.BASW.ZS?locations=EU>, referenčno leto: 2020. Ta kazalnik zajema ljudi, ki uporabljajo osnovne storitve oskrbe z vodo, kot tudi ljudi, ki uporabljajo storitve oskrbe z vodo, ki se varno upravljajo. Osnovna oskrba s pitno vodo je opredeljena kot oskrba s pitno vodo iz kakovostnega vira, če čas za zbiranje vode (pot do vira in nazaj) ni daljši od 30 minut. Kakovostni vodni viri so med drugim voda iz vodovoda, vrtine ali cevne vodnjaka, zaščitena izkopena vodnjaka, zaščitena izvira ter pakirana ali dostavljena voda.

⁽¹⁹⁾ Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sgd_06_10/default/table?lang=en. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/demo_pjan/default/table?lang=en.

⁽²⁰⁾ Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sgd_06_20/default/table?lang=en. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/demo_pjan/default/table?lang=en.

⁽²¹⁾ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_mdho05/default/table?lang=en.

⁽²²⁾ <https://fra.europa.eu/sl/content/fra-opinions-eu-midis-ii-roma>

⁽²³⁾ <https://www.europarl.europa.eu/news/sl/headlines/society/20200918STO87401/ukrepi-proti-diskriminaciji-romov-eu-mora-bit-bolj-odlocna-pozivajo-poslanci>

⁽²⁴⁾ http://www.errc.org/uploads/upload_en/file/thirsting-for-justice-march-2017.pdf

⁽²⁵⁾ <https://eeb.org/wp-content/uploads/2020/04/Pushed-to-the-Wastelands.pdf>

3.3 Prostorske razlike v vodni in sanitarni infrastrukturi so pomemben, vendar ne edini dejavnik neenakega dostopa v družbi. Na številnih območjih se infrastrukturne težave in socialni problemi prekrivajo. Marginalizirane podeželske skupnosti so lahko v posebej neugodnem položaju. V soseskah s skromnimi sredstvi in dolgoročnimi potrebami po prenovi k vodni revščini in okoljskim problemom prispeva še slaba kakovost infrastrukture.

3.4 Demografske spremembe vplivajo na prostorsko porazdelitev povpraševanja po storitvah oskrbe z vodo in sanitarnih storitvah. Urbanizacija povečuje pritisk na te storitve na številnih gosto poseljenih mestnih območjih. V drugih delih EU, zlasti – vendar ne izključno – na podeželju, pa zmanjšanje števila prebivalcev pomeni izziv za obratovanje omrežij.

3.5 Opisane težave zaradi pomanjkljivega dostopa do storitev oskrbe z vodo in sanitarnih storitev sicer prizadenejo predvsem posamezne družbene skupine, toda veliko večji delež prebivalstva EU – povprečno 30 % – je izpostavljen nekakšni obliki „vodnega stresa“, tj. neskladju med povpraševanjem po vodi in njeno ponudbo ⁽²⁶⁾. Prebivalci južne Evrope imajo skozi celo leto velike težave zaradi vodnega stresa. V drugih delih Evrope do pomanjkanja vode prihaja občasno in na posebnih žariščnih območjih. V Evropi 8 milijonov ljudi živi na območjih z zelo pogosto sušo ali velikim vodnim stresom ⁽²⁷⁾. Zaradi podnebnih sprememb naj bi se razpoložljivost vode v večini delov Evrope med posameznimi obdobji še zmanjšala.

3.6 Poleg tega so podnebne spremembe, zaradi katerih se spreminjajo hidrološki cikli in vzorci padavin ter zvišujejo temperature, pomemben dejavnik, ki vpliva na vodni stres in neposredno na več načinov na dostop do vode, sanitarne oskrbe in higijene. Suše, zvišanje temperature in celo ekstremne padavine zmanjšujejo razpoložljivost in kakovost vode ter poškodujejo infrastrukturo, kar povzroča težave pri ohranjanju higijene in higienskih navad. Dvig morske gladine lahko zmanjša razpoložljivost pitne vode zaradi poplav in vdora slane vode. Dokazi posebej za Evropo so redki, vendar je mogoče na podlagi svetovnih trendov razumno domnevati, da podnebne spremembe nesorazmerno vplivajo na ranljive posameznike, gospodinjstva in skupnosti ⁽²⁸⁾.

3.7 Količina vode, ki jo porabijo gospodinjstva, je v posameznih državah članicah zelo različna, in sicer od 77 do 220 litrov na osebo na dan ⁽²⁹⁾. V vzhodnih državah članicah je poraba vode običajno manjša kot v zahodnih, nekatere južne države članice pa so – razen nekaj izjem – največje porabnice ⁽³⁰⁾.

3.8 Čeprav je kakovost vode v EU na splošno dobra, so na nekaterih območjih še vedno težave na tem področju, kot kažejo primeri neskladnosti, zaradi katerih so bili proti nekaterim državam članicam na podlagi direktive o pitni vodi sproženi postopki. Poleg tega pomanjkljiv dostop do pitne vode iz virov, ki se varno upravljajo, zlasti do osnovne oskrbe, pomeni veliko tveganje, da se bo uporabljala pitna voda, ki ni varna.

3.9 Zadovoljstvo s kakovostjo pitne vode je na splošno visoko, vendar ne povsod. Po podatkih iz raziskav iz sredine prejšnjega desetletja 82 % prebivalcev EU meni, da je kakovost pitne vode na območju, na katerem živijo, dobra ⁽³¹⁾, približno 7 % pa se jih s tem ne strinja. Splošna ocena pitne vode v EU je bila veliko slabša, saj se je le 27 % prebivalcev EU strinjalo z izjavo, da je zdravstveno ustrezna in čista voda v EU na splošno dobro dostopna.

⁽²⁶⁾ <https://www.eea.europa.eu/publications/water-resources-across-europe-confronting>

⁽²⁷⁾ Prvo posvetovanje z naslovom Čas za modri dogovor, 27. februar 2023.

⁽²⁸⁾ <https://www.preventionweb.net/understanding-disaster-risk/risk-drivers/poverty-inequality>

⁽²⁹⁾ Eureau, *The governance of water services in Europe* (Upravljanje storitev za rabo vode v Evropi), 2020 <https://www.eureau.org/resources/publications/5268-the-governance-of-water-services-in-europe-2020-edition-2/file>.

⁽³⁰⁾ <https://smartwatermagazine.com/news/locken-water-ranking-europe-2020>

⁽³¹⁾ <https://circabc.europa.eu/sd/a/0070b535-5a6c-4ee4-84ba-6f6eb1682556/Public%20Consultation%20Report.pdf>

3.10 Velika večina prebivalcev EU uporablja vodo iz vodovoda za pranje, osebno higieno in kuhanje, delež ljudi, ki to vodo pijejo, pa je nekoliko manjši. V sredini prejšnjega desetletja jih je več kot 90 % navedlo, da vodo iz vodovoda uporabljajo za kuhanje, le 55 % pa, da jo vedno uporabljajo za pitje; 10 % jih to vodo pred pitjem filtrira.

3.11 V zadnjih desetletjih je prišlo do komercializacije področja vode, storitve oskrbe z njo in sanitarne storitve pa so se privatizirale in financiralizirale. Nekaj zadnjih let se glede tega pojavljajo pomisleki in nekatere občine so že znova prevzele oskrbo z vodo v svoje roke. Voda je nujna za življenje, je skupna dobrina in človekova pravica. Glede na to EESO meni, da morajo biti storitve oskrbe z vodo in sanitarna oskrba kot storitve javnega pomena jasno urejene kot obveznost, s čimer se na splošno zagotovi cenovno dostopno in dovolj kakovostno upravljanje voda in odpadnih voda. Komisija bi morala ohraniti izključitve za vodo in odpadno vodo iz direktive o podeljevanju koncesijskih pogodb (Direktiva 2014/23/EU ⁽³²⁾), ki so bile odobrene na podlagi uspešne evropske državljanske pobude Pravica do vode (Right2Water). EESO priporoča, naj Komisija storitve oskrbe z vodo izključi iz pravil o enotnem trgu.

4. Cenovna dostopnost

4.1 Prebivalci EU so čedalje bolj zaskrbljeni zaradi cenovne dostopnosti storitev oskrbe z vodo in sanitarnih storitev, kar je, med drugim, posledica nedavnega povišanja cen energije, izdatki za te storitve pa naj bi se še povečali. Čeprav stroški teh storitev na splošno ne pomenijo čezmernega bremena za gospodinjstva, pa so pogosto breme za gospodinjstva z nizkimi dohodki, in število prizadetih gospodinjstev se bo po vsej verjetnosti povečalo. Če uporabimo 3-odstotni prag, se v 13 državah EU s težavami glede cenovne dostopnosti teh storitev srečuje najrevnejših 5 % prebivalstva, v nekaterih državah pa je prizadetih celo 10 % prebivalstva z najnižjimi dohodki ⁽³³⁾. Vendar je lahko takšen pristop k merjenju težav s cenovno dostopnostjo vprašljiv, saj je težave morda težko izmeriti in ta pristop ne ponazori celotnega obsega problema, ker ne upošteva gospodinjstev s podpovprečno porabo, razlik v cenah vode ⁽³⁴⁾ in relativnega dohodkovnega položaja gospodinjstev.

4.2 Cene oskrbe z vodo in sanitarnih storitev se med državami in v njih močno razlikujejo ⁽³⁵⁾, celovit pregled stanja pa zaradi pomanjkanja podrobnih statističnih podatkov ni mogoč. Vendar so za distribucijske sisteme na podeželju značilni daljša omrežja in višji operativni stroški, zaradi česar so tarife višje.

4.3 Razlogi za to, da imajo ranljiva gospodinjstva pogosteje težave s cenovno dostopnostjo, so poleg nižjih dohodkov tudi manj učinkoviti aparati slabše kakovosti in pa dejstvo, da člani gospodinjstev več časa preživijo doma. Nesorazmerno močno so prizadete marginalizirane ženske, otroci in mladi ter brezposelni.

4.4 Čeprav so za največje težave s cenovno dostopnostjo potrebni ciljno usmerjeni in učinkoviti socialni ukrepi, pa trenutno ni mogoče dobiti obsežnega pregleda ukrepov držav članic EU za odpravo teh težav, vključno z ukrepi za ranljive potrošnike. Prav tako ni na voljo obsežen pregled možnosti (ali pomanjkanja takšnih možnosti) za prekinitev storitev oskrbe in za minimalno oskrbo. Za nekatere države ⁽³⁶⁾ so sicer na voljo delne informacije, ki kažejo, da se sprejemajo najrazličnejši ukrepi za obravnavanje vprašanja cenovne dostopnosti.

4.5 Z okvirno direktivo o vodah je bilo okrepljeno načelo onesnaževalca plača, saj je bil določen cilj, da je treba zaradi zdravja ekosistemov povrniti celotne stroške. Vendar je uporaba tega načela v nasprotju z načelom univerzalnega dostopa do visokokakovostne pitne vode po sprejemljivih cenah in ima v praksi resne socialne posledice, zlasti povečanje

⁽³²⁾ Direktiva 2014/23/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. februarja 2014 o podeljevanju koncesijskih pogodb (UL L 94, 28.3.2014, str. 1).

⁽³³⁾ https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/blue_deal_fiasconaro.pdf

⁽³⁴⁾ <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/e1b8a4b6-en/index.html?itemId=/content/component/e1b8a4b6-en>

⁽³⁵⁾ <https://www.eureau.org/resources/publications/eureau-publications/5824-europe-s-water-in-figures-2021/file>

⁽³⁶⁾ <https://www.wareg.org/documents/affordability-in-european-water-systems/>, <https://www.oecd.org/env/resources/15425332.pdf>

neenakosti, saj najrevnejši prebivalci bodisi plačujejo sorazmerno višje tarife ali pa to načelo zanje ne velja. EESO meni, da bi moralo biti načelo univerzalnega dostopa do visokokakovostne pitne vode po sprejemljivih cenah temeljno in bi ga bilo treba upoštevati skupaj z okoljskimi pomisleki, na katerih temeljita načeli onesnaževalec plača in povračila celotnih stroškov.

4.6 Struktura tarif za vodo je pomemben vzvod za cenovno dostopnost, učinkovitost, pravičnost in varstvo voda, s čimer se upoštevajo človekova pravica do vode, varstvo ekosistemov in socialni pomisleki. V te namene obstajajo različne strukture tarif, vključno s tarifo, ki jo je na 76. zasedanju Generalne skupščine ZN ⁽³⁷⁾ predlagal posebni poročevalec ⁽³⁸⁾ za človekovo pravico do varne pitne vode in sanitarne oskrbe.

5. Trajnostnost

5.1 V tem mnenju niso obravnavani okoljski problemi, kot sta vdor slane vode ali onesnaževanje, ki lahko privedejo do socialnih problemov. Poudarek je na človekovih dejavnostih, ki vodijo v čezmerno izkoriščanje in povzročajo navzkrižja pri uporabi. Najbolj znan primer takšnega problema je, kadar nekdo z lastno uporabo vode drugemu onemogoči dostop do nje. V zakonodaji EU in nacionalni zakonodaji se ta problem poskuša obravnavati z upravljanjem povodij ⁽³⁹⁾, pri čemer so ravni izvajanja in uspešnosti po Evropi različne.

5.2 Zaradi čezmernega izkoriščanja je pomanjkanje vode vse večje, njena kakovost in kakovost storitev pa se slabšata. Slabšanje kakovosti vode znova povečuje pomanjkanje, vendar ne zaradi same količine vode, temveč zato, ker je vse manj vode, ki bi bila primerna za kakršen koli namen, ali ker je potrebnih več sredstev za to, da bi voda spet ustrezala sprejemljivim standardom. Za obravnavo problema čezmernega izkoriščanja bi se bilo treba osredotočiti na vzroke namesto na posledice, obravnavane v prejšnji točki. Čezmerno izkoriščanje povzroča okoljske probleme, zaradi katerih prihaja do socialnih problemov, saj so človekove dejavnosti odvisne od ekosistemov, zlasti zdravih.

5.3 Nastaja poseben problem, in sicer se na območjih, na katerih je malo vode, izvajajo zelo intenzivni kmetijski in industrijski projekti, ki pa so možni le s preusmeritvijo vode iz drugih bazenov in čezmernim izkoriščanjem površinskih voda, kar povzroča poznejše okoljske in socialne probleme. S čezmernim izkoriščanjem reke se na primer zmanjša količina sedimentov in hranilnih snovi, ki pridejo v morje, zaradi česar se povečuje degradacija obalnih območij in zmanjšujejo ribji staleži. Čezmerno izkoriščanje na splošno vodi v izčrpavanje ekosistemov, kar najbolj prizadene najranljivejše skupine prebivalstva.

5.4 Socialni problemi se pojavijo zaradi upada ribištva in tudi možnega zmanjšanja turizma na morski obali. Čeprav lahko z velikimi naložbami ublažimo težave zaradi degradacije obalnih območij, da bi ohranili turizem, to ne velja za ribje staleže. Če pa EU sprejme zakonodajo za ustavitev projektov, zaradi katerih prihaja do čezmernega izkoriščanja, se bo morala soočiti z brezposelnostjo prizadetih delavcev.

5.5 Pri uhajanju in izgubah ⁽⁴⁰⁾ ne gre za čezmerno izkoriščanje, temveč za neučinkovito in nesprejemljivo rabo vode. Za obravnavanje tega problema je potrebna enotna vizija, saj distributerji vode za prehrano ljudi uhajanje in izgube obravnavajo izključno z ekonomskega vidika ⁽⁴¹⁾. Uhajanje in izgube se odpravljajo do takrat, kadar to postane dražje kot njihovo dopuščanje, kar se običajno zgodi pri 15 % uhajanja in izgub ⁽⁴²⁾. Drugačna vizija je možna in je danes, ob vse večjem pomanjkanju vode, tudi zelo nujna, da bi dosegli vrednosti, nižje od 15 %.

⁽³⁷⁾ *Risks and impacts of the commodification and financialization of water on the human rights to safe drinking water and sanitation* (Tveganja in posledice komercializacije in financiranja vode za človekovo pravico do varne pitne vode in sanitarne oskrbe) – poročilo, ki ga je na 76. zasedanju Generalne skupščine ZN predstavil posebni poročevalec za to pravico Pedro Arrojo Agudo, A/76/159.

⁽³⁸⁾ Posebni poročevalec predlaga večstopenjsko tarifo: prva bi morala biti cenovno dostopna in v nekaterih primerih celo brezplačna, da se izpolni človekova pravica do vode. Druga stopnja bi morala zajemati tarifo, pri kateri se povrnejo stroški, tretja pa bi morala biti bistveno dražja, s čimer se ustvari navzkrižno subvencioniranje luksuzne in osnovne porabe ter prepreči pretirano izkoriščanje. EESO meni, da bi morale vrednosti za posamezne stopnje določiti posamezne države članice ali celo posamezni ponudniki oskrbe z vodo in sanitarnih storitev.

⁽³⁹⁾ Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 2000/60/ES z dne 23. oktobra 2000 o določitvi okvira za ukrepe Skupnosti na področju vodne politike (UL L 327, 22.12.2000, str. 1) (okvirna direktiva o vodah).

⁽⁴⁰⁾ Na splošno se uhajanje in izgube nanašajo na fizično izgubljeno vodo in vodo, ki ni bila zaračunana, pri čemer je treba upoštevati, da je del neobračunane vode vseeno odobren za uporabo. Za več podrobnosti glej vodne bilance.

⁽⁴¹⁾ V tej točki se izgube ne nanašajo na neobračunano odobreno porabo.

⁽⁴²⁾ To je običajna ciljna vrednost, ki se uporablja na Portugalskem. Druge države EU imajo lahko drugačne cilje vrednosti, vendar sama vrednost ni pomembna za predstavitev naše zamisli.

6. Upravljanje

6.1 EESO ugotavlja, da so distribucija vode in sanitarne storitve po vsem svetu v pristojnosti občin, pri čemer različne vrste distributerjev (podjetja ali občinske službe) oskrbujejo eno ali več občin. Veliko večino ljudi v Evropski uniji in po svetu oskrbujejo javna vodna podjetja. Poleg različnih oblik, ki jih lahko imajo distributerji vode, je še ena ključna razlika: lahko se javno ali zasebno upravljajo; v obeh primerih so možne različne vrste upravljanja. Tako javno kot zasebno upravljanje imata prednosti in pomanjkljivosti. Vendar je pri zasebnem upravljanju v ospredju dobiček, zato je morda težko izpolniti zahtevo glede univerzalnosti storitve, kar je razsežnost, ki se lahko po dostopnih cenah in dovolj kakovostno zagotovi le z javnimi storitvami. EESO ugotavlja, da to trditev podpirajo primeri v zadnjih dveh desetletjih, ko so oskrbo z vodo in sanitarne storitve znova prevzele občine.

6.2 Za kakovost, cenovno dostopnost in univerzalnost storitev je sodelovanje vseh deležnikov na ravni upravljanja in v regulativnih organih najboljši način za to, da bodo distribucija vode in sanitarna oskrba ob vse večjem pomanjkanju vode in vse višjih cenah še naprej v skladu s ciljem trajnostnega razvoja št. 6. Zgodba o uspehu pri distribuciji vode je na primer mesto Córdoba, v katerem ima občinsko podjetje EMACSA skupen upravni odbor, ki vključuje deležnike in je primer participativnega upravljanja⁽⁴³⁾. Namesto da regulatorne organe vodi ena sama oseba, bi ti morali imeti upravni odbor, v katerega bi bili vključeni deležniki, saj bi s tem zagotovili učinkovitejše urejanje.

6.3 Mednarodne reke in vodna telesa so lahko vir napetosti in končno tudi konfliktov med državami, tudi v EU. EESO predlaga, naj se EU vključi v upravljanje povodij, ki se raztezajo čez ozemlja več držav članic, ter opredeli splošna načela, konkretne cilje in strokovno spremljanje, s čimer bi najbolje prispevala k upravljanju voda v času pomanjkanja, zaradi katerega prihaja do različnih kriz.

6.4 Trenutni model upravljanja voda (razpršen, brez hierarhičnih nadzornih organov in birokratsko nepregleden) je neučinkovit. Nujno je treba najti nov model upravljanja vodnih ekosistemov, zlasti tistih, ki vključujejo več držav članic. V vodnem sektorju je veliko organov s pristojnostmi v različnih fazah vodnega kroga ter nasprotujočimi vizijami in cilji, njihove odgovornosti pa se včasih prekrivajo. EESO predlaga Komisiji, naj vzpostavi okvir za upravljanje povodij s političnimi in tehničnimi organi na ravni povodja, s čimer bi čim učinkoviteje zagotovila splošno politično usmerjanje in tehnično upravljanje, pa tudi vključevanje deležnikov na podlagi učinkovitih mehanizmov sodelovanja.

6.5 EESO zlasti predlaga model upravljanja, ki bo hkrati političen in tehničen, demokratičen in odprt ter usmerjen v uresničevanje načela univerzalnega dostopa do kakovostne pitne vode po sprejemljivih cenah za državljane. Predlaga ustanovitev „odborov za upravljanje“, ki bi jih sestavljali člani iz vseh vpletenih držav, njihova naloga pa bi bila politično upravljanje in reševanje morebitnih navzkrižij interesov med državami. Tem „odborom za upravljanje povodij“ bi moral pomagati tehnični odbor strokovnjakov, ki bi bil odgovoren za tehnični vidik. „Odbor za upravljanje“ bi moral javno in natančno določiti hierarhijo odgovornosti med njim in različnimi subjekti, ki delujejo v državah, čez katere poteka povodje, tako da pri tem ne bi bilo nezdržljivosti ali zmede. „Odbor“ bi moral podpirati „posvetovalni svet“, ki bi ga sestavljale organizacije civilne družbe, zlasti okoljske, podnebne in potrošniške organizacije, ter socialni partnerji, njegove naloge pa bi vključevale strukturiran civilni dialog z „odborom za upravljanje“ in pomoč pri reševanju morebitnih navzkrižij interesov.

V Bruslju, 13. julija 2023

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Oliver RÖPKE

⁽⁴³⁾ Enrique Ortega de Miguel in Andrés Sanz Mulas: *Water Management in Córdoba (Spain): A Participative, efficient and Effective Public Model* (Upravljanje voda v Córdoba (Španija): participativni, učinkovit in uspešen javni model), v *Reclaiming Public Water*, TNI, 2005.